

ВУК ДРАШКОВИЋ

Живот и деловање Вука Драшковића испуњени су успонима и падовима. Он се уздизао до вртоглавих висина, али је и падао на најнижи степен. Код њега никад и ништа није било осредње и уравнотежено. На врху или на дну, Драшковић је, како год се погледа, оставио свој печат на догађаје у Србији последње деценије двадесетог века.

Онда кад су многи држали да је с њим свршено и да је коначно збрисан из политичке јавности после избора 2000, он је приредио још једно изненађење. Три године доцније, вратио се на српску позорницу. То, додуше, није извео онако убедљиво као што је некад чинио. Свеједно, успео је да докаже бар то да се не предаје лако и да, упркос свему, један део српског народа и даље верује Вуку Драшковићу и његовој странци.

1.

Иако се родио у једном селу у Војводини крајем 1946, Вук је детињство провео у Херцеговини. Одрастао у заустелом кршу око Гацка, он није упознао градски живот до младићког доба. Једно весело сеоско дете с херцеговачких врлети, он је собом понео онај животни сок дивље земље који гура напред и не дозвољава коначну предају. Уз то, Вук је из Херцеговине повукао једну урођену несигурност и неповерење према великом граду. Сељачког порекла и менталитета, Драшковић никад није сасвим усвојио обичаје и навике једног грађанина.

Неукроћени и побуњени Херцеговци увек су ишли у крајности. Ако су били за краља и краљевину, били су најљући противници комуниста и комунизма. Ако су постали црвени, били су најсуровији у прогањању класног непријатеља, макар им био рођени брат или први сусед.

Међу Херцеговцима у Другом светском рату није било неодређених. Они су се поделили на четнике и партизана и гонили једни друге до истребљења. Вук је потицао из једне од комунистичких породица источне Херцеговине. Тако је и васпитан.

Усташки покољ над Србима у Херцеговини 1941. и 1942. није имао мере и границе. Исконска мржња Хрвата, несхватљива нормалном људском бићу, од Срба је учинила жртве, али и мрзителије. Срби су чекали пуних педесет година да би се осветили и вратили данак за проливену крв својих предака.

У таквој средини стасавао је млади Вук Драшковић.

Можда је у детињству слушао понеку причу с поражене стране. Можда је у понекој сеоској кући видео избледелу фотографију Карађорђевића или генерала Михаиловића. Можда је поставио понеко незгодно питање старијима вођен љубопитљивошћу једног бистрог дечака.

Како било, Вук је у дечаштву и раној младости живео на селу. У Београд је допутовао на студије права. Сам је причао да је железницу први пут видео кад је имао шеснаест година и да се смртно препао. Помињао је и сећања малог чобанина по ретким и неплодним пашњацима своје постојбине. Приповедао је, са сетом и поносом, о пешачењу до основне школе и дружењу с дедом. Горд на своје брђанско порекло и херцеговачки завичај, Драшковић је, накнадно, од тога створио читаву легенду.

Вук је стигао на Београдски универзитет нешто пре универзитетске побуне 1968. Тај излив непомућеног комунизма студентске омладине у главном граду затекао га је на завршној години факултета. Онакав необуздан, више горштак него грађанин, он се без премишљања укључио у протест.

Наставници и студенти били су разочарани што су се Броз и његова партија удаљили од изворних принципа диктатуре пролетеријата и што су престали да изигравају авангарду радничке класе у тежњи ка остварењу идеала бескласног друштва заснованог на једнакости свих и општем благостању. По угледу на колеге левичаре у Француској и Немачкој, они су хтели промене које би југословенски социјализам вратиле на колосек правоверног комунизма. Опијени митом о Че Гевари и одушевљени за Мао Це Тунга и културну револуцију, њима је мало било комунизма код нас, па су тражили још. Критиковали су тзв. социјалне разлике и раскалашност партијских функционера. Изгледало им је, као некад Лењину, да "капитализам продире кроз поре нашег социјализма".

Сав узбуђен својим ликом Марксовог проповедника, млади асистент Филозофског факултета, Драгољуб Мићуновић¹ предложио је у једном тренутку да Београдски универзитет промени име у "Црвени универзитет Карл Маркс". Током недељу дана нереди, тако је и било.

Али, ако је правоверство било на уму предводника побуне, већина бунтовних студента протестовало је не знајући тачно због чега. Безданност титоизма терала их је у било коју врсту противљења режиму. Неки од њих скупо су платили своју илузију да се у социјализму сме некажњено устати против власти. Било је мучки претучених, али се о томе годинама ћутало.

¹ Био је то исти Драгољуб Мићуновић који је две деценије доцније изабран за првог председника Демократске странке.

Заслепљена црвеном бојом, заљубљена у светску револуцију и универзалну победу комунизма, Титова младеж дивила се самој себи, верујући у своју историјску мисију.

Читав догађај трајао је свега шест дана и шест ноћи. Једна Брзова реч била је довољна да на мах пресакне револуционарни набој и да се заигра козарачко коло у част великог вође. У том колу био је и Вук Драшковић.

На студијама је упознао једну девојку из Бијелог Поља, такође студенткињу права и своју вршњакињу, Даницу Бошковић. Потомак динараца оданих краљу и отаџбини, некомуниста и четника, Даница је у идеолошком смислу, била његова сушта супротност. Висока и наочита, оштрих црта лица, с гласом који одаје њен родни крај, ова Црногорка није измакла оку младог Драшковића.

Између њих се родила једна вечна љубав која спаја раздвојено, ствара међусобну зависност и траје до краја живота. Даница и Вук постали су много више него супружници.

* * *

Вук је почео као новинар. Склон писаној речи, угледајући се на многе своје земљаке, он је изабрао новинарски позив.

Једно време био је дописник југословенске националне агенције у Африци. Одабран је као млад и школован кадар из унутрашњости, добар комуниста и писмен човек.

Кратко је био представник за штампу једног високог партијског функционера док је тај био на положају председника "Савеза синдиката радног народа Југославије"².

² Неки су тврдили да је Драшковић био шеф његов кабинета, а не само представник за штампу.

На почетку каријере, задојен комунистичким лажима о грађанском рату, написао је један фелтон о Драгољубу-Дражи Михаиловићу. Објављен је у више наставака у београдском дневном листу "Политика експрес". Сасвим у духу владајуће верзије, Драшковић је представио команданта Југословенске војске у отаџбини у светлу сарадника окупатора, народног издајника и злочинца. Тај његов напис, писан по поруџбини и за новац, остао је као ружан белег ког се никад није сасвим отресао. Његови потоњи непријатељи редовно су наводили тај текст у доказивању његове политичке недоследности.

Осамдесетих година прошлог века, Вук Драшковић је напустио новинарство и окренуо се књижевности. Његов први роман "Судија" изазвао је велику пометњу и неповољне критике режимских цензора. Драшковићева прича о српској трагедији током Другог светског рата и годинама комунизма није се уклапала у званично тумачење наше новије историје. Сазревајући као личност и као писац, Вук се одрекао свог младалачког левичарства у потрази за правим истинама и одговорима на многобројна питања морала, идеологије и прошлости. Сад већ отворени противник Тита и партије, он је на сваки начин критикован и као списатељ.

На другој страни, јавност је оберучке прихватила његову прву књигу. Брзо распродат и неколико пута прештампан роман "Судија" донео му је име и популарност. Током наредних година објавио је још неколико запажених књига са сличним заплетом и истоветним погледима³.

Београдска интелектуална чаршија брујала је о Драшковићевим романима, али и о њему самом. Веома читан, он је изборио месту у самом средишту српске популарне прозе.

³ "Нож", "Молитва" 1 и 2, и "Руски конзул".

Оно што је најбоље код њега јесу слике страве и ужаса. Он просто ужива у дугачким и језовитим описима злочиначког иживљавања људи полуделих од мржње. Негде из његове подсвести на површину избијају застрашујући призори клања, силовања и убијања. Опседнут насиљем и злом које није сам искусио, него сазнао из туђих казивања, Драшковић, ипак, не успева да се издигне до универзалних истина. Његово списатељство, премда живо, ритмично и сликовито, не досеже даље од слике саме. Представа страхоте и трагедије за њега је смислена сама по себи. Његови јунаци, помало фантастични и нереални, имају уствари нечег аутобиографског. Драшковићево приповедање, отуд, не садржи ону драму савести која од обичног писца чини непоновљивог уметника и мислиоца.

И поред тога, неправедно би било дати предност било ком његовом савременику у погледу књижевног домета. Вук као књижевник не припада врху, али врху не припада ниједан други наш писац његовог колена.

Драшковић није био стрпљив да сазри као писац. Замењујући књижевну каријеру политичком, он се зауставио у списатељском развоју. Од писца који је обећавао, постао је политичар ког су оспоравали.

2.

Године 1989. створено је језгро једне политичке странке под називом Српска народна обнова. Оснивачи су били кумови Војислав Шешељ и Вук Драшковић. Обојица бивши комунисти, они су јавности представили један програм наглашеног српског национализма.

На прво место својих циљева ставили су обнову монархије и поштовање покрета генерала Михаиловића.

После кратког времена, кумови су се посвађали и разишли. Сваки је ударио својим путем, али се ниједан није оканио политике.

Идуће 1990. Вук је створио нову странку са сличним именом - Српски покрет обнове (СПО). Програм је остао у основи исти. Једино што је у врх избила борба против Слободана Милошевића, његове партије и његове власти. Драшковић је брзо успео да окупи бројну партијску војску. Већ у другој половини 1990. СПО је био најмасовнија опозициона странка којој су приступили многи антикомунисти, монархисти, националисти, давнашњи припадници Југословенске војске у отаџбини и њихови потомци, али и понеки разочарани комунисти и стари голооточани.

У то доба у Србији је још владао једнопартијски систем Савеза комуниста. Милошевић је био на врхунцу популарности и народне подршке.

* * *

Први вишестраначки избори у Србији одржани су децембра 1990. Српски покрет обнове и Вук Драшковић важили су за опозиционе узданице. Резултати су, на несрећу, били врло неповољни. Драшковић је убедљиво изгубио председничке изборе⁴ против Милошевића, а његова странка је освојила свега 19 посланичких мандата⁵.

Почетком 1991. Драшковић је више пута покушао да направи масовне митинге против Милошевићевог режима. Без великог успеха, јер одзив грађана никад није био масован. Скупило би се једва хиљаду-две људи, зборови би били

⁴ Драшковић је заузео друго место, али је разлика у броју гласова између Милошевића и њега била огромна. Ни ти први избори, као ниједни потоњи под Милошевићем нису били ни равноправни, ни демократски у пуном смислу. Предност коју су Милошевић и његова партија имали у медијима није им била довољна, већ су сваки пут још и фалсификовали народну вољу безочном крађом гласова.

⁵ Најпознатији посланици из редова Српског покрета обнове били су: Михаило Марковић, Радомир Урошевић, Милан Миковић, Слободан Ракитић, и пок. Зоран Хорван. Њихови иступи у Народној скупштини Србије остаће уписани у аналима српске демократије. Мада убедљива мањина, ови парламентарни ратници, потпомогнути седморицом демократа, задавали су невиђене муке владајућој социјалистичкој већини.

прилично бучни, Вукови говори ватрени, али би се све завршавало мирним разлазом после једног сата или краће. И све би остајало исто.

А онда је у Београду освануо 9. март 1991.

Српски покрет обнове позвао је Београђане да се окупе и затраже оставке уредника државне телевизије. Тотално потчињена Милошевићу, ова јавна установа месецима је ширила неистине и клевете о Вуку Драшковићу и осталим опозиционарима.

Место, исто као и увек - трг код споменика кнезу Михаилу⁶.

Министарство унутрашњих послова забранило је скуп, тако да су демонстранте од јутра чекали гвоздена ограда, полиција и водени топови.

Први сукоб се догодио око десет сати пре подне. Борба народа и полиције окончала се повлачењем снага реда, а протестанти су заузели трг и зауставили саобраћај. Вести су се брзо прошириле градом. До поднева се искупило неколико десетина хиљада људи, много више него икад раније. Завијориле су се српске заставе. Орило се од повика "Слобо - Садаме" и "Бандо црвена".

Нешто после поднева, на балкон Народног позоришта изишао је Вук Драшковић с неколицином опозиционих челника⁷. Остао је упамћен Михизов⁸ чувени говор:

"Ми ћемо то дрво неслободе ломити и ломити и на крају ћемо га сломити..."

⁶ Ово место које се некад звало Позоришни трг, под комунистима је преименовано у Трг Републике. Драшковић му је наденуо нов назив - Трг Слободе. Он је био аутор и погрдног назива за државну телевизију - ТВ Бастиља.

⁷ Демократска странка се није придружила организаторима митинга. Њихови прваци су ипак били присутни, али у публици.

⁸ Борислав Михаиловић - Михиз, књижевни критичар и јавна личност.

У то, из правца парка код Дома армије, кренуле су јаке полицијске снаге. Трг је одједном засут сузавцем. Отпочео је прави рат између демонстраната и полиције. Севали су пендречи и каменице, запаљена су једна полицијска кола, чули су се пуцњи, тутњали су водени топови. Центар Београда личио је на право бојиште. Драшковић је с терасе командовао: "Јуриш!", али се није одважио да сиђе у гужву.

Прву победу су опет извојевали бунтовници. Један од њих се попео на водени топ, отео га из руку полицајца и почео да бије млазовима воде по припадницима "реда и закона". Полиција се поново повукла, а разјарена гомила је загосподарила тргом.

Други удар сузавца и батина, натерао је народ у бег на све стране. Полиција је тукла немилосрдно, да би на крају некако успела да растера масу. Коловође су прешле у зграду Народне скупштине Србије у улици краља Милана да се тамо посаветују шта ће даље предузети. За њима се преселио и добар део демонстраната.⁹

Ометен и заплашен развојем догађаја, Вук више није личио на оног неустрашивог бунцију и говорника од пре подне. Изгубљен у времену и простору, он заправо није знао шта хоће. Преговарао је с представницима власти, без плана и идеје. Ухапшен је предвече.

На улицама Београда појавили су се тенкови и борна кола ЈНА. Излазак оклопних јединица војске захтевао је сам Милошевић. Престоница је била под опсадом.

Силина београдске побуне 9. марта 1991. била је, очигледно, изненађујућа за Милошевића исто колико и за Драшковића. Ниједан од њих

⁹ Девети март је однео две људске жртве. Погинули су један осамнаестогодишњи младић и један полицајац.

двојице није могао да наслути шта ће се десити и у шта ће се изметнути један обичан протестни митинг. Вук није планирао насилан преврат, нити је хтео преузимање власти на улици. Бунтовници јесу. Реално гледано, у том тренутку и с тим снагама, то и није било остварљиво. Зато је 9. март датум који је обележио почетак борбе против режима Слободана Милошевића, а не њен завршетак.

Једина политичка корист од овог догађаја била су оставке уредништва државне телевизије и омраженог министра унутрашњих послова.

Студентски протест на Теразијама који је трајао неколико дана после 9. марта био је више једна омладинска забава под ведрим небом, него истинска претња Милошевићу и његовој владавини.

Вук није дуго задржан у притвору. Пуштен је после кратког времена.

Потом се све умирило

* * *

Демократски покрет Србије (ДЕПОС)¹⁰ био је дело Вука Драшковића. Он и његова странка чинили су и душу и кичму ове коалиције. Једини генерал с војском међу опозиционим првацима, Драшковић је, по природи ствари, био централна личност окупљања Милошевићевих противника. Увек приправан за акцију, он је био тај који је предложио, припремио и организовао Видовдански сабор у Београду.

Српски покрет обнове позвао је своје чланство из читаве Србије да се скупе на збору у престоници. Тад су почеле прве уличне шетње и звецкање кључевима у знак отпора. На главном подијуму смењивали су се свакојаки говорници. Поред страначких вођа, реч су узимали и сви други. Било је ту и

¹⁰ Пролеће 1992.

свештеника, и земљорадника, и академика и старих антикомуниста. Први пут се народу обратио и престолонаследник принц Александар, син јединац краља Петра Другог Карађорђевића.

Колико год је утисак с овог вишедневног саборовања био убедљив, показало се да ни Вук ни ДЕПОС нису имали снаге да истрају у првобитним захтевима постављеним режиму. Као и 9. марта претходне године, митинг се окончао без правог резултата. Драшковић је умео да окупи људе око себе, али није умео да ту силу употреби против Милошевића.

Битна последица децембарских избора 1992. била је победа ДЕПОС-а у више београдских и неколико општина у унутрашњости¹¹.

У свакој од ових општина Српски покрет обнове имао је највећег удела, али је у свакој од њих постојала коалиција с ДСС-ом, а у многим и с Демократском странком. Био је то први сусрет опозиције с искушењима власти. Без обзира на начелну политику против комунизма и Милошевића, представници демократских странака у локалној самоуправи лако су се привикли на постојећи поредак. Нису се претерано трудили да се отргну указаној прилици да власт употребе за властиту корист. По узору на своје политичке противнике, и они су без премишљања посегнули за властодржачким повластицама.

Општински станови и локали додељивани су партијским руководиоцима. Национализоване зграде, уместо да буду враћене некадашњим власницима, надзиђивале су се на све стране. Дозволе су, наравно, добијали искључиво страначки људи и њихови пословни партнери. Приватни киосци постављани су на сваком слободном месту у граду за шта се убирао сасвим леп страначки

¹¹ ДЕПОС је победио у пет централних београдских општина: Стари град, Врачар, Савски венац, Звездара и Вождовац. Четири од пет председника општина били су из СПО-а. Само је на Врачару на чело дошао представник ДСС-а.

приход. Опозиционе општине постале су рај за незакониту градњу и сваку врсту ситних злоупотреба.

Од великих обећања које је давао Вук Драшковић, од његових заклинања у демократску и уређену државу, од приче о једнаким правима за све и поштовању закона, ништа се није обистинило. Напротив. Српски покрет обнове на власти показао се у врло рђавом светлу.

Ствари су се развијале од лошег ка горем. Свађе међу опозиционим странкама бивале су све учесталије, тако да је странка Вука Драшковића током 1994. у више општина ушла у прећутну коалицију с Милошевићевом Социјалистичком партијом Србије. То се први пут десило у београдској општини Стари град која је важила за једно од најтврђих упоришта отпора актуелном режиму¹².

Уз то, особе које је СПО поставио на водећа места у градовима и општинама нису никако одговарале надама грађана. Већином људи без биографија и угледа, они су остављали утисак функционера ниског личног и политичког морала.

* * *

Средином 1993. куцнуо је час да Милошевић уклони председника СРЈ Добрицу Ћосића.

Заседање савезне скупштине било је заказано за 1. јун. За извршиоца задатка Милошевић је одредио Војислава Шешеља, који се већ доказао у обављању сличних приземних работа. Пуштен с ланца, Шешељ се обрушио на Ћосића свом силином свог примитивизма. Вређао је, оптуживао, износио лажи. Ћосић је све то мирно посматрао као да се тицало неког другог, а не њега.

¹² На локалним изворима 1992. на Старом граду изабран је један једини одборник СПС-а, а на Врачару - ниједан.

Дозволио је себи да буде Милошевићев пајац. Боље није могао ни да очекује. Доживео је да га, у позним годинама, јавно пред очима читаве Србије, један политички најамник с уживањем провлачи кроз блато. Он, који је за себе умислио да је отац нације, њен водећи ум и савест, присуствовао је сопственом неславном крају. Сахранио га је монструм кога је он сам, Добрица Ћосић, створио и удахнуо му живот и идеје. Јер, и Милошевић и Шешељ и српски комунизам били су ругобе произишле из Ћосићеве главе.

Представници СПО-а у скупштини, зачудо, узели су Ћосића у заштиту. Током жучне расправе, у којој су Драшковићеви људи водили рат за неког другог, један народни посланик¹³ напао је Шешеља наводећи изводе из његових ранијих списа у којима је овај на сва уста хвалио Маркса, Лењина и Броза. Одмах је уследила одмазда омиљеног Милошевићевог јуришника. На ходнику југословенског парламента, један Шешељев силеџија ударио је песницом храброг скупштинара и онесвестио га. Настао је неописив метеж и општа туча

Однекуд је наишао и Вук Драшковић. С неколицином својих људи упао је у здање скупштине. Потом су стигле снаге безбедности које су брутално рашчистиле неред. Вук и његова супруга ухапшени су и пребијени. Обоје су завршили у болници с наизглед тешким повредама. Против обоје су поднете кривичне пријаве због наводног покушаја насилног преузимања власти и угрожавања уставног поретка.

Најшира јавност листом је стала на страну пара Драшковић. А Вук је, у болничком кревету, завијене главе, испијеног лица и уморног гласа, замишљао себе као истинско отелотворење једног модерног српског свеца.

¹³ Радило се о Михаилу Марковићу, посланику Српског покрета обнове из Крагујевца.

У одбрану супружника стала су и нека позната имена из иностранства. Жена француског председника Данијел Митеран веома се заузела за њихово ослобађање. И тадашњи премијер Грчке Мицотакис покушавао је да од Милошевића издејствује слободу за првог српског опозиционара.

Али, ништа од тога Милошевића није гануло.

Напоследку је сам Драшковић написао једно писмо Милошевићу лично. Понизним и извињавајућим тоном, Вук је на коленима преклињао демона Србије за милост и разумевање. Запомагао је над својом несрећом и несрећом своје жене. Апеловао на Милошевићеву људскост и разумевање. Заклињао се да ће се манути политике за сва времена.

У свом победничком слављу, видевши сломљеног и пониженог противника, Милошевић је одлучио да услиши његову молбу. Ставио је свој потпис на акт о помиловању и Вука и Данице. Обоје су пуштени, до неба захвални што им је врховни владар Србије пружио руку и опростио грехове.

Велики јунак од 9. марта 1991, показао је да му одважност и отпорност нису јаче стране.

Све се завршило сасвим мирно. Брачни пар Драшковић лето је провео на јахти грчког председника владе, крстарећи Егејским морем, издајући ране и припремајући се за нове политичке авантуре.

* * *

Кад је 1996. састављена коалиција "Заједно" није се чинило да ће ово опозиционо предузеће имати већег успеха него претходна.

Победа у већини градова Србије не само што је засенила пораз на савезним изборима, већ је укупном демократском покрету дала нова крила.

Вук је опет био у свом елементу. Митинзи и демонстрације широм земље Србије за њега су били идеална прилика да ради оно што најбоље уме и највише воли. Држао је говоре без престанка, сваке вечери у другом месту и с једнаком страшћу. Беседио је с оним надахнућем, њему својственим, које може да омађија масу и покрене је да истрајава и даље.

Зоран Ђинђић и Весна Пешић, Драшковићеви коалициони пратнери и учесници свих ондашњих скупова, остали су у његовој дубокој сенци. Као уводни играчи, њихов задатак је био да загреју публику пред наступ главне звезде, Вука Драшковића. А он је уистину био некрунисани краљ тргова и улица како су његови следбеници волели да га називају.

У белим ноћима српске зиме 1996-97 само је његов глас одјекивао. Свет је долазио, свакодневно у хиљадама, не би ли чуо његов поклич. Вук је просто летео Србијом ношен огромним таласом народне енергије.

После свега, био је сасвим задовољан кад је Милошевић својом вољом суверена допустио да он, његова странка и коалиција преузму локалну власт.

Драшковић је невољно пристао да градоначелник Београда буде Зоран Ђинђић. Још теже је то примила његова супруга. Најтеже им је обома било да гледају са стране како Ђинђић користи положај за своју политичку пропаганду. Код њих је расла једна лична завидљивост коју ни Вук, ни Даница нису ни могли, ни желели да обуздају.

Није му требало дуго да се одлучи на сарадњу с Милошевићевом странком против Ђинђића и његових демократа. Седам месеци после избора, Зоран је смењен с места првог човека престонице удруженим гласовима СПО-а и СПС-а у градској скупштини. Уз помоћ својих непријатеља, Вук је зацарио Београдом.

Новац, почести и злоупотребе била су главна обележја власти Српског покрета обнове у главном граду. Оно што су Драшковићеви људи радили у београдским општинама од 1992, наставили су да чине у целом Београду после 1997.

Све до 1999. Вук и његова партија бавили су се готово искључиво локалним пословима. Одвојени од осталих демократских странака и вођа, они су све дубље тонули у сарадњу с Милошевићевим режимом. Почетком 1999. коракнули су још ближе демону Србије прихватајући улазак у савезну владу. Драшковић је именован за потпредседника владе СРЈ чији је председник био Милошевићев омиљени Црногорац, Момир Булатовић.

Ова наказа од коалиције трајала је до априла исте године. Тад је демон Србије једноставно отпустио Драшковића, оптужујући га за непатриотско држање током НАТО бомбардовања.

* * *

Први атентат на Вука Драшковића извршен је 4. октобра 1999. Тог дана на Ибарској магистрали код Лазаревца, један теретњак пун песка, долазећи из супротног правца, намерно је скренуо право у аутомобил у којем се налазио Драшковић на сувозачевом седишту. Ударио је у десну страну возила за чијим управљачем је био брат Данице Драшковић. За њима су се кретала друга кола с Вуковом заштитном пратњом. У великој брзини, ово возило је челом ударило у камион и запалило се. На месту су погинули Даничин брат и сва тројица људи из Вуковог обезбеђења.

Право чудо је спасло самог Драшковића. Изишао је из смрсканог аутомобила готово незлеђен. Једини је он преживео тешку саобраћајну несрећу.

Возач камиона је нестао у непознатом правцу. Увиђај и истрага нису далеко одмакли, мада се у јавности одмах појавила сумња о позадини овог удеса. Показало се да се радило о атентату на Вука који је организовала и починила Милошевићева служба државне безбедности. Утврђено је и то да су челници ове службе директно били умешани у злочин. Помињала су се имена начелника ресора државне безбедности Радомира Марковића и команданта јединице за специјалне операције Милорада Улемека Легије.

Други напад на живот Вука Драшковића изведен је јуна 2000. у Црној Гори. Док је боравио у својој кући у Будви, непознати нападач је пуцао кроз прозорско окно циљајући у његову главу. Опет је провиђење учинило да Вук преживи. Један метак га је окрзнуо с једне стране главе, а други с друге. И овог пута је прошао с минималним озледама.

Нападач и његови саучесници успели су да побегну. Полицијска потера није дала никаквог резултата, али се убрзо сазнало да су прсти Милошевићевих убица били одговорни и за овај покушај убиства Вука Драшковића.

Испоставило се доцније да је и војска имала удела у помагању злочинцима. Начелник генералштаба Небојша Павковић својеручно је одобрио употребу војног хеликоптера којим су починиоци пребачени у Србију, пошто су се неколико дана скривали у једном војном објекту у Црној Гори.

По свему судећи, исти они људи који су убили Зорана Ђинђића, претходно су два пута покушали да убију Вука Драшковића. Највероватније да су и побуде биле исте. Вук је имао луду срећу, Зоран, нажалост, није.

Вук и Даница чинили су све што су могли да разоткрију убице и предоче јавности праву истину о злочину на Ибарској магистрали. У томе су имали само делимичног успеха. Нешто од њихових сазнања јесте стигло до шире јавности,

подигнуте су и неке оптужнице, али се овај злочин ни до данас није потпуно расветлио.

Стиче се утисак да ни док је ДОС био на власти није било довољно решености да се ова ствар истера до краја. Необично, али ни од кад је Драшковићев СПО ушао у владајућу коалицију ова ствар се није померила с мртве тачке.

* * *

Може лако бити да после два покушаја атентата, у осетљивом душевном стању, Вук није могао да расуђује сасвим трезвено. Могућно је да је и због тога одбио последњу понуду ДОС-а о заједничком изласку на изборе септембра 2000.

Управо тад му је предложено да одустане од сопственог кандидата за председника СРЈ, да заједно с осталима подржи Војислава Коштуницу, а да заузврат његова странка добије четрдесет одсто свих мандата које буде освојила јединствена листа ДОС-а. Овде је посебно занимљиво да Драшковић није показивао жељу да се сам кандидује, већ је за ту кандидатуру одредио једног прилично неуверљивог човека из врха СПО-а¹⁴. Свима је било јасно да су његове шансе на изборима равне нули, чак и да је читава коалиција јединствено стала иза њега.

Коштуница је био најтврђи у ставу да се Драшковићу не попусти. Као изабрани председнички кандидат, он се о овоме највише и питао. Употребивши израз "или све или ништа" он је завршио дуготрајну расправу у председништву ДОС-а о могућности споразума с Вуком Драшковићем. Ћинђић је, напротив,

¹⁴ Био је то бледуњави унук генерала Михаиловића и бивши градоначелник Београда Војислав Михаиловић.

био много стрљивији. Он је до последњег часа улагао напоре да се постигне компромис, упркос својим дугогодишњим размирицама с Драшковићем.

Тако се догодило да СПО и његов председнички кандидат самостално наступе на изборима и доживе потпуни дебакл. Освојили су један једини мандат у савезном парламенту, а у Београду где су дотад држали власт, нису добили ниједно одборничко место. Ни у другим градовима и општинама у којима су били најјача политичка снага од 1997. нису боље прошли.

После ове изборне катастрофе нису ни могли да учествују у обарању Милошевића и његовог режима 5. октобра 2000. Остали су далеко изван свих потоњих политичких догађаја. Већ прежаљени и скоро заборављени, Вук и СПО једва су таворили негде на периферији српске јавне сцене.

Чињеница јесте да је велика већина њихових присталица поклонила свој глас Коштуници и ДОС-у и да би без тих гласова победа над Милошевићем била врло неизвесна. Чињеница је и то да је међу стотинама хиљада људи 5. октобра било много Вукових следбеника и чланова његове странке. Али, Вука нигде није било.

Било је потребно да протекну тачно три године да би се Вук Драшковић изнова попео на политичку позорницу. У пролеће 2004. остварио је свој давнашњи сан. Изабран је за министра спољњих послова државне заједнице Србије и Црне Горе.

* * *

Вук и његова странка кретали су се кривудавом, а не усправном линијом. Били су заклето Милошевићеви непријатељи, али и његови подређени сарадници. Били су и неустрашиви борци за демократију, али и режимски помагачи. Били су на удару демона Србије, али и машице у његовим рукама.

Милошевић их је прогањао, али и користио. Самог Вука стављао је у владу, али и ковао заверу да га убије.

Вук Драшковић је, уствари, имао два лица. Постојао је Вук побуњеник, вођ и покретач. Али, постојао је и Вук послушник, кукавица и губитник. Такав недоследан и непредвидљив, он никад није уживао оно име у народу неопходно за велику победу. Због тога и није био на челу покрета који је збацио Милошевића. Нашао се по страни у кључном тренутку, због страха или сујете свеједно.

Својим одсуством, отворио је пут другима. И Коштуница и Ђинђић избили су у први план зато што се он измакао. Он јесте започео борбу против Милошевића, али је он није окончао. Онда кад је требало, није га било. Пропустио је 5. октобар, а морао је да буде тамо. Таква се прилика једноставно не пропушта.

Зато се и десило да победнички ловори и дарови власти припадну његовим пратиоцима и ученицима, а не њему.

3.

Вук Драшковић није политичар интелектуалног кова.

То, ипак, не значи да он не поседује формално образовање. За данашња српска мерила, Вук чак припада категорији школованих људи.

Упркос томе, он није човек идеје, већ човек жара. Код њега уверења имају пламен и боју исто као и осећања.

Он не мисли, он верује.

Његова вера, међутим, није тврда и постојана. Он пада пред искушењима, а затим се, као какав испосник, каје и правда и пред собом и пред светом, да би идући пут поновио исто.

За све ове године, Драшковић је био распет између две личне тежње. Жудео је да буде народни пророк, тумач народних хтења и предсказивач народне будућности. Упоредо с тим, желео је власт и то власт власти ради.

Себе је видео као једног савременог владику Николаја, човека-светитеља, чија златна уста зборе сушту мудрост и истину. Сневао је да буде један српски месија за којем пук иде беспоговорно, опијен снагом његових изречених мисли.

Насупрот тој замишљеној слици, Вук није одолевао чежњи за опипљивом влашћу. У оном огољеном смислу благодети и подаништва, он се сваки пут препуштао чарима властодржачког живота. Кад год је у томе успевао, макар и на најнижој лествици, показивао се у светлу једног ситног и користољубивог владарчића, који нема ни мере ни укуса. Све његове велике речи и заклињања одједном су нестајали пред изазовима реалне власти. Лагодност и обест које доноси положај, потискивале су и постепено гасиле све његове снове о очинству над нацијом.

Драшковићу можда најбоље пристаје изрека да је "добар слуга, а лош господар". Уистину, у улози опозиционара досезао је до врхунца народног одушевљења. На власти, он се одједном срзавао у обичног државног званичника склоног пороку.

Као што се није стидео својих врлина, није скривао ни своје мане. Јавност је увек знала све о њему. Његове злоупотребе власти нису биле префињене и заоденуте. Он је отимао огољено, готово хвалисаво, показујући сваком да се најзад помогао власти.

У раздобљима у којим је стајао на челу демократског покрета против Милошевића наступао је радикалније од свих других. Говорио је о стварима о којим други нису смели. Откривао је мрачне тајне из комунистичке прошлости кад је то било и ризично и неопростиво. Насртао је на зидине комунизма кад су још биле чврсте и неокрњене.

У периодима на власти, заборављао је све што је помињао и радио као опозиционар. И неправде према себи, а камоли неправде према народу. Био је спреман да опрости све за неку мрвицу с владареве богате трпезе.

И понашао се као да је то сасвим нормално. Као да нема ничег рђавог у томе што се приказује у два крајње другачија лика. И чудило се зашто народ у њега нема поверења и нема поштовања.

А истина је да публика памти падове и грешке много дуже него успехе и жртве.

* * *

Драшковићу се мора признати да је у Србији покренуо теме о којима се дуго ћутало.

Он је први напао комунизам без остатка. Он је први поменуо монархију и краља. Он је први уздигао дражиновски барјак. Међу првима је устао против Милошевићевих ратова¹⁵. Први је похвално проговорио о Европској унији и САД. Вук је збиља био весник новог времена.

Чинио је то некако необавезно. Његова гледишта деловала су заводљиво и шармантно, али он сам није деловао као личност способна да их спроведе у дело.

¹⁵ На самом почетку сукоба у Хрватској и Вук је подлегао националној занесености. Чак је формирао и једну паравојну јединицу под називом " Српска гарда", и послао је у Крајину. Њен командант Ђорђе Божовић Гишка, један од најчувенијих београдских "жестоких момака" погинуо је у биткама код Госпића 1991.

Вук као да је био главни глумац у некој позоришној представи. И то од оних глумаца који се до те мере унесу у свој лик и атмосферу да заиста поверују да све то постоји у реалном животу. Он је просто стварао драмски заплет и себи давао главну улогу. Обожавао је да глуми, а да буде несвестан своје глуме. Трудио се да од себе начини једног хероја из маште и сам верујући да је стваран. Тај лик неустрашивог и честитог витеза који у себи има нечег хамлетовског, али и нечег од епског див-јунака, наравно, никад није могао да достигне. Његова природа није му дозвољавала да се претвори у неког и нешто што није био. То му, наравно, није сметало да настави да глуми.

Сваки његов јавни наступ, сваки његов говор и покрет, били су припремљени унапред и одглумљени до краја. Одличан на сцени, код њега се то ретко кад могло препознати. Готово да му се није догодило да своју улогу не одигра животно и уверљиво.

Постоји, ипак, један изузетак кад је изгубио своју чар великог глумца, кад је његово играње на сцени изгледало уистину трагикомично.

Било је то на великом митингу у Београду на Преображење 1999. Тад је ваљда први пут доживео да му верна публика звижди и протестује, разочарана што њен љубимац више не може да изиграва непобедивог и усправног принца из бајке како је то годинама успевао.

Знојав од муке, са шминком која се слива с лица, нервозним гласом и кораком, Вук није личио на себе. Бином се кретао човек чија се маска разбила у хиљаду парчића, а с њом и његова личност. Туча Ђинђићевих и његових телохранитеља у позадини позорнице употпунила је утисак о слому непоновљивог опсенара гомиле, Вука Драшковића.

Од удара овог неуспеха, разобличен пред искупљеном публиком, Вук се никад није сасвим опоравио. Једном изгубљена глумачка магија, била је изгубљена за свагда.

* * *

Вук Драшковић је ненадмашан говорник. Обдарен изванредним слухом за матерњи језик, његова јавно изговорена реченица као да је исклесана из камена. Његов стил беседништва припада оној врсти која се обично назива приповедачким. Он више прича, него што говори. Његова се реченица ваља, сва у разнобојним преливима, наслањајући се једна на другу, без непотребних прекида и посртања.

Сваки његов говор је мало уметничко дело, особено и увек различито. Његов српски језик каткад звучи старински и подсећа на јуначки десетерац. Каткад прелази у најбољи изданак савременог израза, добија ону брзину и набој који краси београдски израз. Мајстор језичке слике, Вук је, вероватно, надмоћнији беседник него што је писац.

Свој рођени ијекавски изговор, Драшковић је заменио екавским, попут многих својих славних претходника¹⁶. Тиме је добио онај ритам који одликује модеран српски облик. Уз то, сачувао је негован нагласак свог херцеговачког завичаја, строго поштујући реченичну мелодију и сваки акценат.

Вуков речник је брижљиво пробран, чист српски, ослобођен иностране "учености" од које пате многи данашњи тзв. интелектуалци.

Његове беседе делују на пук једном посебном магијом. Својом речи он уме да влада масом, да је подиже и спушта, разбесни и одобровољи. Та

¹⁶ Владимир Ћоровић, Јован Дучић, Иво Андрић, Радован Самарџић и многи други.

сугестивност која плени слушаоце и од њих прави следбенике, сигурно је најјаче Драшковићево политичко оружје. У томе му, заиста, није било равног.

Садржај његовог казивања, међутим, није у складу с елеганцијом његове беседничке форме. Вук је "умирао у лепоти", али су му политичке поруке биле сасвим обичне. Он је пленио утиском, а не убеђењем. Он није био један говорник који објашњава и води, већ један уметник који на лицу места, пред публиком, ствара своје дело и ужива у томе.

Вук Драшковић је понекад умео да склизне у патетику. Налик неком самозваном свештенику који вежба црквену проповед, он се давио у празном моралисању. Срећа његова што му се то није дешавало тако често.

Приметно слабији утисак Вук оставља у медијским наступима., нарочито на телевизији. Камера као да га везује, као да му не да да се размахне и развије реченицу. Недозвољено спор, понекад старомодно опширан, он ни издалека не постиже онај ефекат на публику који постиже у живим наступима. Сав спутан, Вук делује као да га је телевизија заробила и ставила у кавез.

* * *

Кад се први пут појавио, Вук Драшковић је личио на српског Распућина с краја двадесетог века. Дуге локнаве косе и густе браде, кошчатог и препланулог лица, он је истовремено подсећао и на неког припадника хипи покрета с краја шездесетих. Високог и витког стаса, дугих руку и ногу, он не припада категорији изузетно лепих људи, али је његов физички изглед свакако упечатљив.

Дуго је наступао у белој кошуљи с откопчаним оковратником. Сви су га запамтили с митинга 9. марта у кишном мантилу и подигнутом крагном. Кад је, у ретким приликама, облачио сако, опет је био без кравате. Као појава, сасвим је

одговарао својој улози народног трибуна. По свему различит од осталих, од Милошевића поготову, Вук је постао живи симбол отпора владајућем режиму и његовим формалним правилима.

А онда је, преко ноћи, из основа променио и спољашњост и понашање. Обукао је одело и везао машну. Косу је ошишао на пристојну дужину, усвајајући држање накнадно научене учтивости. Разбарушени Вук се преобратио у једног конфекцијског политичара. Јамачно по савету стручњака за политичко обликовање, начињен је један нов Вук Драшковић. Одустајући од свог првобитног лика, он је стао у исти ред са свим другим безименим и небитним званичницима и у Србији и у свету.

Наравно, то његово ново рухо нимало му није пристајало. У жељи да буде прихватљив, Вук Драшковић је себи одузео оно што је код њега било највредније. Стил и оригиналност.

4.

Вуков однос према генералу Михаиловићу и његовом покрету заслужује посебну реч.

Он је, одиста, веома заслужан што су се оцена и осуда комунистичке историографије о Југословенској војсци у отаџбини из темеља преокренули у српском јавном мњењу.

Почетком деведетих Драшковић је кренуо на Равну Гору, позивајући народ да му се придружи. Први пут су покушали да га зауставе, али је он наставио. Од тад сваког 13. маја припадници СПО-а и многи други грађани одлазе на ово место да одају пошту погинулим и осрамоћеним српским

ратницима из Другог светског рата¹⁷. Вук је, уз помоћ својих људи, подигао велики бронзани споменик Дражи Михаиловићу на Равној Гори. У потпису стоји: "Српском Чичи, Српски покрет обнове". Захваљујући Драшковићевом залагању изграђен је асфалтни пут до споменика, а подигнута је и мала црква.

Последњи Вуков роман посвећен је неумрлом четничком команданту. Под насловом "Ноћ ђенерала", он је описао последњу Дражину ноћ пред погубљење. Ова књига, више покајничка него књижевна, представљала је Вуково својеврсно испуљење за негдашње огрешење у "Политици експрес".

Небројено пута Драшковић је понављао потребу за тзв. националним помирењем. Под тим је подразумевао окончање грађанског рата у Србији и "мир између два српска покрета отпора партизанског и четничког". Изједначавајући две стране од којих је једна, комунистичка, ратовала за рачун Стаљина и СССР-а, а друга подигла устанак против окупатора, Драшковић је, намерно или случајно, правио још једну неправду.

Нису то била два равноправна покрета отпора. То су биле две потпуно друкчије и међусобно супротстављене политичке војске. Партизани су ратовали под српом и чекићем светског комунизма. Циљ им је био да сруше предратни поредак и заведу политички систем исти као у Русији. Југословенска војска у отаџбини била је састављена од српских сељака и предвођена краљевским официрима који су одбили предају и одметнули се у шуму. Први су се учили на курсевима Коминтерне, други на традицији српског четништва. Међу њима није могло бити споразума, зато што су им мотиви за борбу и крајњи циљеви били опречни.

¹⁷ Овог 13. маја 2004, Вук Драшковић није имао смелости да изиђе на Равну Гору. Иронија судбине је у томе што је то смео за Милошевићеве владавине, а није смео данас кад Милошевића нема и кад сее он сам налази на власти.

Ни данас не може бити споразума док се не признају и не казне, макар и симболично, сви они који су стајали на челу комунистичке партије и њене оружане силе и који су у Србији одговорни за ужасна злодела у првим годинама после Другог светског рата.

То, дакле, значи да је "националног помирења" немогућно. Једино што је могућно јесте признање истине. У крајњој линији, није на овој генерацији да мири умрле целате и мртве жртве. Не можемо ми ни да судимо, ни да праштамо.

Оних који су једини на то имали право одавно више нема.

На нама је проста обавеза да кажемо оно што је истинито и праведно. И да схватимо какве је погубне последице оставио комунизам међу Србима.

* * *

Друга тачка која одсликава политику Вука Драшковића била је идеја о обнови краљевине. Први и једини прави монархиста у српској политици, он је заслужан за долазак наследника престола у земљу и 1991. и 1992. Оба пута су Драшковић и његова странка били главни организатори пропутовања принца Александра Карађорђевића по Србији.

Иако се кандидовао за председника републике, Вук се није одрицао свог завета да поново успостави краљевину. Нажалост, никад није успео да то питање наметне као озбиљну тему у српском политичком мњењу. Делом зато што је престолонаследник био сувише странац данашњим Србима, делом зато што је у том настојању остао усамљен.

Између Вука и принца Александра развио се један тешко објашњив однос личног неслагања. То неслагање прелазило је границу трпељивости, онемогућавајући било какав заједнички рад и сарадњу. Због тога је трпела сама идеја. Да ли је тај спор настао изнутра, или је изазван споља, тешко је утврдити.

У сваком случају, први монархиста и први Карађорђевић налазе се већ годинама на различитим таласним дужинама.

* * *

Вук Драшковић важи за политичара западног опредељења. И то није нетачно. Он никад није крио свој став да је најпречи интерес Србије да успостави што присније односе са западним силама, САД поготову.

У приликама у којима се међународна заједница упињала да спроведе одређену политику, Драшковић је био тај који је први заступао истоветно становиште. Тако је било поводом сваког мировног плана, било за Хрватску, било за Босну и Херцеговину, било за Косово и Метохију.

Због таквог држања, Вука је режимска јавност непрестано оптуживала за национално издајство и служење страним интересима. Он сам, никад се на те нападе није обзирао. Његово уверење је, у том погледу, одувек било непромењено. Србији је место на западу међу европским државама, а добри односи са САД су од прворазредног значаја за наш спољашњи положај.

Погрешно би било, међутим, из овог закључити да је и сам Вук Драшковић, по интелектуалном склопу и погледу на свет, један западњак. Његово познавање западног света није такво да би му омогућило да се понаша и размишља као један грађанин Европе. Ни његово образовање није ишло ка западним узорима, већ у неком другом правцу. Он правилно схвата место и улогу Србије и српског народа у савременом добу, али западну културу не познаје довољно да би ту средину доживео као своју. Штавише, за њега је то било и остало једно недокучиво и удаљено иностранство. Он је свестан силе и моћи коју види, он препознаје величину и пред њом остаје задивљен. Али, Вук не припада западу ни по једном свом својству.

У судару с хладним рационализмом цивилизације, он се осећа донекле разочарано. Сав саткан од осећања и утисака, он чека исти излив тоpline с друге стране. Кад је не добије, пада у ону врсту потиштености која обузима слабијег у сусрету с јачим. То његово осећање не буди отпор и нетрпељивост. Напротив, оно га наводи на још веће прегнуће не би ли се бар мало допао странцима и био прихваћен у њиховом друштву.

Вук Драшковић је човек домаћег видокруга и менталитета. Без обзира колико се трудио да надокнади свој недостатак и да се представи као западњак, он не успева да пробије сазнајне границе постављене још у младости. Лоше познавање страних језика, без обзира на сав уложен напор да савлада енглески, за њега је додатна отежавајућа околност. Та непремостива брана сваки пут га подсећа на кључну разлику између њега и запада.

Вуков начин мишљења и говора у Србији може да изазове громку реакцију. Споља, његов приступ не производи никакво дејство. Ни добро, ни рђаво. Појава Вука Драшковића збуњује западњаке таман колико и они збуњују њега. Они једноставно не припадају истим световима. Као да живе у две различите димензије, у два различита времена и простора, они у најбољем случају, могу да констатују међусобно постојање. Свако разумевање изнад површинског односа показало се немогућним.

Велике силе су у Драшковићу виделе јединог политичког лидера у Србији способног да покрене народ против Милошевића. То је био основни разлог зашто су га толико дуго и тако свесрдно подржавали. За њихов појам, такав Вук је био битан због свог утицаја на политичко расположење маса и ни због чега другог.

Ако им је био нејасан Драшковић, били су им нејасни и Срби. У дубинско испитивање нашег националног карактера они нису хтели да улазе. Њима је била довољна чињеница да Драшковић има бројне присталице и да су они спремни да се супротставе Милошевићу. И то не зато што су намеравали да га руше, него зато што им је одговарало да му неко прави унутрашње главобоље.

Лако може бити да је и Драшковићев улазак у владу 1999. био у сагласју са жељама западних земаља. Уколико је њихов план био да ојачају Милошевићеву позицију изнутра и тиме му олакшају пристанак на споразум из Рамбујеа, онда је Вук био идеалан човек за то. Тиме би се створио утисак да главни чиниоци у Србији деле јединствен став по питању статуса Косова и Метохије. И у претходном случају дејтонског мировног плана, Драшковић је чврсто подржао "напоре свих учесника како би се најзад завршио крвави рат у Босни и Херцеговини".

У својој шаховској игри нашим судбинама, западњаци су вукли многе потезе који ником не би служили на част. Ни они не могу да се похвале да је њихова балканска политика била политика чистих руку. Они нису презали од тога да сваког употребе, уколико је то водило остварењу њиховог циља. Вук Драшковић био је ухваћен у кљешта испреплетаних интереса запада и српског комунизма. Питање је да ли би нешто боље могао да уради, чак и да је проникнуо у право стање ствари.

* * *

Једном Југословен, Вук Драшковић, уствари, никад није престао да буде Југословен.

Он се с тугом растајао од државе за коју је одлично знао да Србима ништа добро није донела. Његово југословенство, као уосталом и сва друга његова убеђења, нису била последица размишљања у реалним категоријама, већ плод његових бујних осећања. Премда српски националиста, он је жалио за заједницом јужних Словена. Њему је милија била ма каква Југославија, као савез суверених држава или лабава федерација, него распад. Он је дуго мислио, ако не мисли и данас, да се та држава могла спасти. По Драшковићевом интимном осећају СФРЈ се није растурила због својих дубоких унутрашњих противречности. Он верује да су за трагичну коб југословенских народа искључиво криви њихови политички прваци. Вук и даље живи у уверењу да је с увођењем демократије и одбацивањем социјализма, заједничка држава имала шансе да опстане. И више од тога. Он, у дубини душе, верује да би једна таква идеализована заједница била боље решење за Србе, него коначан разлаз.

Вук Драшковић је представник оне врсте српских националиста, који нису схватили да националне тежње јужних Словена неумитно иду ка националном осамостављивању, а не ка националном удруживању. Он одбија да прихвати чињеницу да Југославија није ваљала од кад је створена и да је њена историјска линија ишла ка све горем, од идеје интегралног југословенства пре Другог светског рата до идеје о националној суверености после Другог светског рата.

Његово српство је, дакле, увек било у спречи с његовим југословенством. Романтик, он је и један и други појам примао романтично. И у српству и у југословенству, он је хтео да види само оно што је лепо. Ону ружну страну балканске историје, мада је писао о њој, он је у политици брисао из свести.

* * *

Вук Драшковић не реагује добро на притисак. Његово херојство одједном исчезава чим се нађе очи у очи с правом претњом. Тврдокорност и издржљивост нису особене црте његовог карактера. Под присилом, он пада у малодушност и очај. Тад он више не држи ни до своје личности ни до својих назора. Само гледа како да се извуче из незгодне ситуације у коју је запао. Готов да одустане од свега ако је на то натеран, Вук више не личи на оног народног трибуна који подбуђије народ и јуначи се пред противником.

Има нечег што код Вука Драшковића опомиње на Пера Тодоровића¹⁸. И један и други су имали дар да заведу пук и да му буду идоли. Обојица су били талентовани писци и беседници. Ниједан није био отпоран на прогон и тамновање.

Али, међу њима двојицом била је и једна разлика. Кад се једном поломио Пера Тодоровић се никад више није усправио, ни политички, ни карактерно. Вук Драшковић, напротив, успева да очува једну унутрашњу жилавост, која га подиже и онда кад је сасвим посрнуо. Та јужњачка особина код њега је израженија него и код једног нашег савременика. Њему, додуше, треба времена да се опорави после суочавања с непосредном опасношћу. Али, он поседује једну посебну енергију која га, упркос преживљеном болу и страху, поставља на ноге. Вук Драшковић никад није потпуно одустао и положио оружје, премда су многи били сигурни да је с њим и његовом каријером свршено.

Главни стуб на који се ослањао била је и јесте његова жена. Даница је од оног црногорског соја где је жена кадра да буде дахија, више него што је човек кадар да буде јунак. Непокорна и осiona, она је скривена снага иза Вука. Може

¹⁸ Пера Тодоровић (1852-1908), новинар и књижевник. Оснивач и трибун Народне радикалне странке. Осуђен на смрт као инспиратор Тимочке буне 1883, затражио милост од краља Милана Обреновића. После тога, постао новинарски најамник.

бити да би се он какав је и препустио коначној предаји, али му Даница то никад не би дозволила.

Она је осветољубива и жестока. Она уме да буде распусна и властољубива. Њу је немогућно сломити и подјармити. На један чудноват начин њих двоје се међусобно допуњују. Његова надареност и машта и њена несавладива природа. Обоје јужњачког корена, Даница и Вук као да су заменили улоге.

Вук пати од сујете, али не уме да мрзи. Он може да буде пакостан, али не може да буде зао. Он је понекад роб своје недоказане личности зато што се није у потпуности потврдио ни као књижевник, ни као политичар. Али, истина је да код њега нема оне личне покварености коју поседују многи други политички лидери.

* * *

Почетком 2004. Српски покрет обнове приступио је четворној коалицији и изнова ушао у власт¹⁹. Вук Драшковић се обрео у друштву људи који су дуго каскали за њим, а сад су му се нашли уз раме или чак испред њега. Војиславу Коштуници, који је 2004. постао председник владе, он је помогао да се 1992. отцепи од Демократске странке и оснује ДСС. У ДЕПОС-у му је био претпостављени. Мирољуб Лабус није био ни близу моћи и популарности коју је имао Вук Драшковић нити се и по чему с њим могао поредити. Велимир Илић био је локални лидер СПО-а у Чачку ког је ту наместио управо Вук. Илић је једно време био и потпредседник Српског покрета обнове по вољи неприкосновеног вођа Вука Драшковића.

¹⁹ После избора у децембру 2003. формирана је коалиција ДСС, Г17 плус, СПО и Нова Србија која је образовала мањинску владу уз подршку Милошевићевог СПС-а.

Тај нов однос снага у којем Драшковић не само што није први, него није ни други, код њега, зацело, изазива нарочито незадовољство. Његова таштина с муком подноси место у прикрајку које тренутно заузимају и он и његова странка.

Чињеница што је одабрао положај министра иностраних послова Србије и Црне Горе, а не чланство у српској влади, показује његов наум да задржи одређен степен независности према осталим члановима владајуће коалиције.

Речју, Драшковићев политички повратак јесте неочекиван успех и за њега и за СПО, али им није донео ону надмоћну позицију и ауторитет у народу коју су некад поседовали.

5.

Куда ће прст судбине упутити Вука Драшковића и каква ће бити његова политичка будућност немогућно је предвидети. Он је до те мере кадар да направи изненађење да се од њега све може очекивати.

Ако кажемо да је он човек који никад неће достићи сам врх зато што му његова нестална нарав то недозвољава, вероватно смо најближи истини.

Али, с Вуком Драшковићем се заиста никад не зна. Изгледа да не зна ни он сам.